

Kanser Kemoterapi Rehberi ve Uygulamaya Yönelik Öneriler

İkinci Baskı

Editörler

Maryane Fishman, RN,MS

Mary Mrozek – Orlowski, RN, MSN, AOCN®

Amerikan Onkoloji Hemşireleri Derneği (ONS) bu baskıdaki değerli katkılarından dolayı ONS
Kanser Kemoterapi Kurs katılımcılarına / eğiticilerine teşekkür eder,

Jeannie Brant, RN, MS, AOCN®

Aurelie Cormier, RN, CS, MS, AOCN®

Rebecca Hawkins, RN, MSN, ANP, AOCN®

Cindy Johnson, RN

Pamela Kennedy, RN

Maureen O'Rourke, RN, PhD

Mary Beth Riley, RN, MSN, OCN®

Deborah Rust, RN, MSN,CRNP, AOCN®

Charlene Sakuri, RN

“Amerikan Onkoloji Hemşireleri Derneği Yayınlarının orijinal dili İngilizce’dir. Tercüme izni Amerikan Onkoloji Hemşireleri Derneęinin Yönetim Kurulu tarafından verilmiştir. Bununla birlikte İngilizce’den yapılan tercümeler daima tam ve doğru olmayabilir. Burada yer alan bilgilere güvenerek okuyucular orijinal İngilizce versiyonlarını da kontrol etmelidirler.”

İçerik

Giriş	1
Eğitim Bölümü	3
I. Kursun Tanımı	3
A. Hücresel değişim ve ilaçların etkisine ilişkin ilkeler	3
B. Kemoterapötik ajanların sınıflandırılması ve her sınıf içinde bulunan özel ajanlar	3
C. İlaç uygulamasına ilişkin güvenlik önlemleri	3
D. Kemoterapi alan hastada değerlendirme ve hemşirelik bakımı	3
II. Kurs Konuları	3
III. Kurs Kapsamı	3
A. Kanser	3
1. Tanım	3
2. Derecelendirme ve deferansiyasyon	3
3. TNM sınıflandırması	3
4. Tedavi yöntemleri	3
B. Kanser kemoterapisinin tarihçesi	3
C. İlaç geliştirme	3
1. Klinik öncesi insan çalışmaları	3
2. Kemoterapide klinik çalışmalar	5
3. Klinik çalışmalarda hemşirenin rolü	5
4. Eğitim kaynakları	6
D. Kanser kemoterapisinin ilkeleri	7
1. Kanser kemoterapisinin amaçları	7
2. Tümör hücresinin değişimi ve hücrenin yaşam siklüsü	7
3. Tümörün gelişimine ilişkin teoriler	7
4. Kemoterapi ajanlarının farmakolojisi	8
5. Cevabı etkileyen faktörler.....	18
6. Tümör cevabının değerlendirilmesi.....	21
7. Kanser kemoterapötik ajanlar	22
E. Tedavi öncesi dönem.....	22
1. Hemşirelik tanılması	22
F. Kemoterapötiklerin hazırlanması, saklanması ve taşınması.....	24
1. Kemoterapi maruziyetine bağlı sağlık riski.....	24
2. İlacın hazırlanması	24
3. İlacın saklanması.....	25
4. İlacın taşınması.....	26
G. Tedavi fazı	26
1. Genel bilgi.....	26
2. Karşıt görüşler.....	28
3. Periferel damar yolu	28
4. İlaç uygulaması.....	30
5. Santral venöz kateterler.....	31
6. Ekstravazasyon.....	32
7. Aşırı duyarlılık ve anafilaksi.....	41
H. Güvenlik Önlemleri.....	43
1. Kemoterapi uygulamasından sonra vücut sıvılarına ilişkin önlemler.....	43
2. Örtüler	43
3. Atıkların kontrolü.....	44
4. Kazara maruziyet.....	44
5. İlacın dökülmesi.....	44
6. Korunma	45
7. Dökülen ilacın temizlenmesi.....	46

I. Kayıt	46
J. Kemoterapi uygulamasına ilişkin etik konular	46
K. Kemoterapi uygulamasına ilişkin yasal konular	48
IV. Semptom Yönetimi.....	51
A. Kemik iliği baskılanması	51
1. Nötropeni.....	51
2. Trombositopeni.....	54
3. Anemi.....	57
B. Gastrointestinal/Mukozal.....	58
1. Bulantı ve kusma.....	58
2. Diyare.....	62
3. Mukozit	66
4. Anoreksi.....	68
5. Konstipasyon.....	71
C. Alopesi.....	72
1. Fیزیopatoloji.....	72
2. Görülme sıklığı	72
3. Değerlendirme.....	72
4. Kollaboratif yaklaşım	72
5. Hasta eğitimi.....	73
D. Yorgunluk.....	73
1. Fیزیopatoloji.....	73
2. Görülme sıklığı	73
3. Değerlendirme.....	73
4. Kollaboratif yaklaşım	74
5. Hasta eğitimi.....	74
E. Kardiyak Toksikite.....	74
1. Fیزیopatoloji.....	74
2. Süreklilik	75
3. Görülme sıklığı	75
4. Değerlendirme.....	75
5. Kollaboratif yaklaşım	76
6. Hasta eğitimi.....	77
F. Pulmoner toksisite.....	77
1. Fیزیopatoloji.....	77
2. Görülme sıklığı	77
3. Değerlendirme.....	77
4. Kollaboratif yaklaşım	78
5. Hasta eğitimi.....	78
G. Hemorajik Sistit.....	78
1. Fیزیopatoloji.....	78
2. Görülme sıklığı	78
3. Değerlendirme.....	78
4. Kollaboratif yaklaşımlar.....	79
5. Hasta eğitimi.....	79
H. Hepatotoksisite.....	80
1. Fیزیopatoloji.....	80
2. Görülme sıklığı	80
3. Değerlendirme.....	80
4. Kollaboratif yaklaşım	81
5. Hasta eğitimi.....	81
I. Nefrotoksisite	81
1. Fیزیopatoloji.....	81
2. Görülme sıklığı	81
3. Değerlendirme.....	81
4. Kollaboratif yaklaşım	82
5. Hasta eğitimi.....	82

J. Nörotoksisite.....	83
1. Fizyopatoloji.....	83
2. Görülme sıklığı	83
3. Değerlendirme.....	83
4. Kollaboratif yaklaşım	83
5. Hasta eğitimi.....	83
K. Cinselli ve üreme ile ilgili disfonksiyonlar.....	83
1. Fizyopatoloji.....	83
2. Görülme sıklığı	85
3. Değerlendirme.....	86
4. Kollaboratif yaklaşım	87
5. Hasta eğitimi ve danışmanlık.....	88
L. Cilt reaksiyonları.....	88
1. Fizyopatoloji.....	88
2. Görülme sıklığı	88
3. Değerlendirme, tedavi ve eğitim.....	88
M. Okular toksisite.....	88
1. Fizyopatoloji.....	88
2. Görülme sıklığı	88
3. Değerlendirme.....	88
4. Kollaboratif yaklaşım	92
5. Hasta eğitimi.....	92
N. Sekonder kanserler	92
1. Fizyopatoloji.....	92
2. Görülme sıklığı	93
3. Değerlendirme.....	94
4. Kollaboratif yaklaşım	94
5. Hasta eğitimi.....	94
Klinik Uygulama.....	94
I. Kursun Tanımı.....	94
II. Kursun Amaçları.....	94
III. Klinik Aktiviteler.....	95
IV. Değerlendirme.....	95
Kaynaklar.....	96
Ekler.....	110
Ek 1. Amerikan Ulusal Kanser Enstitüsünün Sık Kullanılan Toksisite Kriterleri.....	110
Ek 2. Evde Kemoterapiye İlişkin Güvenlik Önlemleri.....	134
Ek 3. Hemşire Takip Formu.....	135
Ek 4. Kemoterapi Takip Formu.....	139
Ek 5. Klinik Uygulamayı Değerlendirme: Bölüm I.....	141
Ek 6. Klinik Uygulamayı Değerlendirme: Bölüm II.....	142
Resimler.....	143
İndeks.....	145

Editörlerin Önsözü

Yeni kanser tanısı konan hasta ve ailesine hastalığı, tedavi ve bakımı hakkında bilgilendirmekten sorumlu olan onkoloji hemşiresi tedavi süreci boyunca hastaların tedavi ve bakımını koordine etmekte, tedavi rejimlerinin uygulanmasını sağlamakta, hastayı değerlendirmekte ve yaşam kalitesini en üst düzeyde sürdürmeye yönelik öz-bakım davranışlarını hastaya açıklamaktadır. Multidisipliner bir ekibin üyesi olarak bu denli kapsamlı rollerini yerine getirebilmesi için onkoloji hemşiresi, yeterli bilgi ve beceriye sahip olmalı ve kanser tedavisindeki gelişmelere paralel olarak farklı bilgi kaynaklarını kullanarak kendisini geliştirmelidir. Buna dayanarak 1999'da, Amerikan Onkoloji Hemşireliği Derneği (ONS) tarafından yayınlanan *Kanser Kemoterapi Rehberi ve Uygulamaya Yönelik Öneriler* kitabının Türkçe versiyonunu kemoterapi uygulamasında aktif rol alan Türk onkoloji hemşirelerinin uygulamalarında kaynak olabilmesi amacıyla oluşturduk.

Kitabın Türkçe versiyonunu oluşturan Dr. Gülbeyaz Can'a, Türkçe versiyonun kontrolü sırasında emeği geçen Dr. Ümran Oskay'a, MSc. Zeliha Tülek'e ve tüm insanlara teşekkür ederek kitabın onkoloji hemşirelerinin uygulamasında yararlı olmasını dileriz.

Prof.Dr. Zehra Durna
Prof.Dr. Adnan Aydın